

Tárgytematika

Mai magyar társadalom és az európai trendek

NGB_RT008_1

Tárgyfelelős neve: dr. Róbert Péter

Félév: 2011/12/2

Beszámolási forma: Vizsga

Tárgy heti óraszám: 4/0/0

Tárgy féléves óraszám: 0/0/0

OKTATÁS CÉLJA

A kurzus célja egyrészt a magyar társadalom jelenkori állapotának és fő változási folyamatainak bemutatása, másrészt pedig azon jelenségek tárgyalása, amelyek kitüntetett szerepet kapnak a társadalomtudományi kutatásokban.

Magyarország – és általában a közép-kelet-európai átmeneti társadalmak – esetében a társadalmi modernizáció pályái korlátozottak, bizonyos esetekben zártak voltak a rendszerváltások idejéig. Ennek köszönhetően a szükségszerű gazdasági és társadalmi integrációs folyamatok felgyorsulva; nehézségekkel és válságokkal övezve mentek végbe. Magyarország és a magyar társadalom globális hálózatokba, folyamatokba való bekapcsolódása sajátos, a nyugat-európaiaktól eltérő képet mutat.

A kurzus a fentiekben vázolt kettős célt szem előtt tartva az alábbi megközelítésmódokra koncentrál:

1. A magyar társadalom jelenlegi állapotának bemutatása a társadalomtörténet, a társadalmi struktúrákutatás valamint a társadalomstatisztika eszköztárának felhasználásával
2. A vizsgált jelenségek és folyamatok összehasonlítása a nemzetközi trendekkel, különös tekintettel Európára.

Az előadások során nemcsak a tárgyalt társadalmi jelenségekkel, illetve folyamatokkal kapcsolatos fogalmak és történeti jellegű utalások kerülnek elő, hanem minden esetben – ahol lehetséges – kísérletet teszünk a kapcsolódó empirikus kutatások legfontosabb adatainak, eredményeinek bemutatására.

TANTÁRGY TARTALMA

1. hét - **Magyarország helyzete az európai térben, a modernizáció kezdetei.**

Témák: kelet vagy nyugat? – a „...védőbástya” szerep – felzárkózás és megszakítottság – nemzetállami elképzelések – a modernizáció gyökerei a XIX. század második felében – a dualizmus társadalomszerkezete – a kettős társadalom

2. hét - **A magyar társadalom állapota és szerkezeti átalakulása az államszocialista berendezkedés idején.**

Témák: a társadalomszerkezet átalakulása a második világháború után – két osztály, egy réteg: a társadalomszerveződés sztálini modellje – 1956 politikai és társadalmi következményei – a Kádár-korszak társadalmi folyamatai

3. hét - **Az államszocialista berendezkedés lebomlása, a rendszerváltás.**

Témák: a keleti blokk széthullásának gazdasági-politikai előzményei – a „...második nyilvánosság” megjelenése Magyarországon – a politikai ellenzék szervezett fellépésének kezdetei (Monor, Lakitelek) – az állampárt ellenzékhez való viszonyának megváltozása – a politikai rendszerváltás főbb eseményei – az első szabad választások

4. hét - **A rendszerváltás társadalmi válságtendenciái.**

Témák: a rendszerváltással kapcsolatos társadalmi elvárások - a rendszerváltás közvetlen gazdasági hatásai

- új társadalmi válságjelenségek – a szegénység hagyományos formáinak differenciálódása – a társadalmi egyenlőtlenségek rendszerének átalakulása – a válságkezelés stratégiái
5. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota - népesedés.**
Témák: a népesedéstudomány alapfogalmai – Magyarország történeti demográfiai folyamatainak áttekintése – a társadalmi értékváltozások népesedésre gyakorolt hatásai – a magyar népesedéspolitikai alapvonalai – a demográfiai válság gazdasági hatásai
6. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – társadalmi mobilitás.**
Témák: a társadalmi mobilitás fogalmi háttere – nyitott és zárt társadalom – a mobilitási esélyek alakulása – a rendszerváltást követő mobilitásvizsgálatok legfontosabb eredményei – a társadalmi igazságosság és az értékelvűség kérdései
7. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – oktatás, kultúra.**
Témák: az iskolázottsági mutatók alakulása az elmúlt évtizedekben – a közoktatás helyzete a rendszerváltás után – a felsőoktatási expanzió – aránytalanságok az oktatási rendszerben
8. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – deviancia, bűnözés.**
Témák: a deviáns viselkedésformák kialakulásának elméletei – bűnözés – öngyilkosság – alkoholizmus – drogfogyasztás – mentális betegségek
9. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – életminőség, életmód, életstílus.**
Témák: a fogalmak különbözőségének tisztázása – az életmód és az életstílus empirikus vizsgálatának lehetőségei – időmérleg-vizsgálatok – fogyasztási szerkezet
10. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – szegénység, a kiemelt demográfiai csoportok társadalmi problémái**
Témák: a szegénység mérhetősége és megközelítésmódjai – a hagyományos szegénység – az új szegénységtípusok megjelenése a magyar társadalomban – különböző szociálpolitikai megközelítésmódok a szegénységgel kapcsolatban – kiemelt demográfiai csoportok: nők, idősek, gyerekek
11. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – szociális ellátórendszerek.**
Témák: a szociális ellátórendszerek általános működési keretei – szociális transzferek és a jóléti állam – generációs konfliktusok a szociális ellátásban – a nyugdíjrendszer válsága – a szociális segélyezés kérdései
12. hét - **Globalizáció és társadalom – szubkultúrák és ellenkultúrák**
Témák: a szubkultúrákkal kapcsolatos fogalmi keretek – a szubkultúrák kialakulásának elméletei – mikortól beszélhetünk ellenkultúrákról? – a szubkultúrák kialakulásának társadalmi háttere Nyugat-Európában és Magyarországon
13. hét - **A magyar társadalom jelenkori állapota – kisebbségek**
Témák: a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos politikai gyakorlat és jogszabályi háttér – az 1993 évi LXVII. törvény és módosításai – a nemzeti és etnikai kisebbségek igazgatási és kulturális intézményrendszere – jelentősebb létszámú kisebbségi közösségek Magyarországon: németek, szlovákok, horvátok – a magyarországi cigányság története – a cigánysággal kapcsolatos legfontosabb társadalmi kérdések - a kisebbségi közösségek tipizálásának eltérő megközelítései – a határon túli magyarság lélekszámával kapcsolatos adatok és becslések – a kárpát-medencei államok kisebbségpolitikái a XX. század közepétől napjainkig – a határon túli magyar közösségek helyzete – a magyar külpolitika stratégiái a határon túli magyarsággal kapcsolatban

---

SZÁMONKÉRÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI RENDSZERE

A kurzus egy előadásból és egy ehhez kapcsolódó szemináriumból áll. Az előadásokhoz kapcsolódóan hétről-hétre adunk ki feladatokat, amelyek megbeszélésére, megvitatására a szemináriumon kerül sor. A szeminárium és az előadás látogatása kötelező. Nem kaphat aláírást az a hallgató, aki háromnál többször hiányzik az órákról.

Az egész éves szemináriumi munka beszámításra kerül a szóbeli vizsga eredményébe.

Az év végén az előadás szóbeli vizsgával zárul, amelynek alapját az órán elhangzottak, a kiadott kötelező irodalom és az egyes szemináriumokon megbeszélte irodalmak, dokumentumok és dokumentumfilmek képezik.

KÖTELEZŐ IRODALOM

Böhm Antal (2003) *Az ezredvég magyar társadalmá. Folyamatosság és megszakítotttság a társadalomfejlődésben.* Budapest, Rejtjel.

További irodalmakat hétről-hétre az egyes szemináriumokhoz adunk ki.